

9e JAARGANG

NUMMER 6

JUNI 1973

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

++++
+ Bij elke bijzondere handeling gaat +
+ het denken aan het doen vooraf. +
+ Bij het handelen van klassen of +
+ massa's blijkt de betekenis van +
+ het handelen pas achteraf. Hier +
+ gaat de daad vooraf aan het be- +
+ grip. +
++++

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd
aan de problemen
van de zelfstandige
arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE
bijdragen

Red. en am.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam-W.
Postgiro 307695

W A T V E R T E G E N W O O R D I G T H E T K A B I N E T - D E N U Y L ?

Wanneer iemand op de zonderlinge gedachte zou komen om aan de nieuwe Nederlandse minister-president drs. J.M. den Uyl te vragen, of zijn regering van plan is om een einde te maken aan de l o o n a r b e i d , zou hij - uiteraard - een ontkennend antwoord krijgen. Daarmee zou dan zijn komen vast te staan, dat het zojuist opgetreden kabinet niet mag worden gezien als een ploeg van "het socialisme nastrevende" politici.

De vraag, zo zij gesteld werd, zou volmaakt overbodig wezen. Den Uyl en zijn kabinet hebben zich niet als "socialistisch" gepresenteerd en er is nauwelijks iemand, zelfs Wiegels niet, die het ministerie voor "socialistisch" houdt.

Afgezien van haar overbodigheid is een dergelijke vraag echter ook volkomen zinloos. Zelfs indien Den Uyl en zijn ministers en staatssecretarissen w e l van plan zouden zijn om het stelsel van de loonarbeid door een ander stelsel te vervangen, dan nog zou van een dergelijk plan geen spaan terecht komen. De afschaffing van de loonarbeid is geen politieke zaak en zij kan niet bij de wet of per decreet tot stand worden gebracht. Het socialisme is niet iets dat door een r e g e r i n g kan worden verwezenlijkt; het is het uiteindelijke resultaat van de strijd, die de arbeiders als gevolg van hun positie in het productieproces dagelijks voeren. Opheffing van de loonverhouding is een zaak van de arbeiders zelf en zij kan niet door anderen in hun naam worden verwezenlijkt.

Of Den Uyl, die van zichzelf beweerd heeft, dat hij zich een vertegenwoordiger van de gewone werkers voelt en door velen hunner ook zo beschouwd wordt, er t e r e c h t een dergelijk beeld van zichzelf op na houdt, is daarom niet van bijzonder veel betekenis.

Waar het om gaat is, dat nieuwe productieverhoudingen, dat wil zeggen nieuwe verhoudingen tussen de mensen die in de productie werkzaam zijn, alleen maar mogelijk zijn door het optreden van die mensen z é l f , dáár waar zij in de gevestigde verhoudingen verkeren en waar deze derhalve alleen maar kunnen worden omgewenteld.

Nieuwe produktieverhoudingen kunnen noch van buitenaf, noch van bovenaf worden opgelegd; zij o n t s t a a n als gevolg van de eigen activiteit, waarmee de producenten op de bestaande produktieverhoudingen en op de ontwikkeling der produktiekrachten reageren.

N i e t als gevolg van politieke theorieën wentelen zich de maatschappelijke verhoudingen om, maar als gevolg van de maatschappelijke praktijk. Die sociale praktijk komt tot stand door het handelen van mensen, die op omwenteling geenszins zijn bedacht en die d o o r hun handelen eerst langzamerhand zelf worden omgewenteld. De heer Den Uyl, die weliswaar niet van "omwentelen" droomt, maar niettemin "iets anders" dan het thans bestaande wil verwezenlijken, staat van d i e praktijk verre. De enge grenzen van zijn mogelijkheden zijn daarmee scherp getrokken.

De tijd, dat er voor p o l i t i c i , die in het belang van de arbeidersklasse wilden optreden, een politieke taak was weggelegd, ligt v é r achter ons. Met het wegvallen van die taak is ook de mogelijkheid verdwenen, dat een politicus de arbeiders zou k u n n e n vertegenwoordigen. Of Den Uyl zich desondanks w é l of niet als zodanig beschouwt, of tal van arbeiders hem (nog) als zodanig zien, is zonder feitelijke betekenis. Waar het om gaat is, dat de arbeiders alleen nog maar z i c h z e l f kunnen vertegenwoordigen en niet langer vertegenwoordigd kunnen w o r d e n . Dat betekent, dat de heer Den Uyl, voor zover hij iets vertegenwoordigt, iets a n d e r s vertegenwoordigt dan hij voorgeeft, misschien - maar dat is niet zeker - iets anders dan hij oprecht veronderstelt.

Wat hij voorgeeft dan wel veronderstelt te vertegenwoordigen hangt duidelijk met zijn politieke theorie samen; wat hij werkelijk vertegenwoordigt zal onmiskenbaar duidelijk worden uit zijn politieke praktijk. Het verschil zit hem bij de heer Den Uyl niet hierin, dat zijn politieke theorie "omwentelend" zou zijn en zijn politieke praktijk geenszins. De heer Den Uyl is allerm minst een revolutionair politicus en hij heeft zich ook niet als zodanig voorgedaan. Hij is er niet op uit het kapitalisme omver te werpen, hij is er op uit het te hervormen, het te "verbeteren". Voor zover er bij het door hem geleide kabinet gesproken zal kunnen worden van een op dat doel gericht beleid, zal er tegelijkertijd sprake zijn van het verdwijnen van een illusie: het zal blijken, dat de "verbetering" van het kapitalisme n i e t zal leiden tot een verzachting van de uit dat stelsel voortspruitende "nadelen" voor de arbeiders, maar tot een vermindering van de "nadelen" die daaraan kleven voor het kapitalisme z é l f . Niet de uit de kapitalistische produktiewijze voortspruitende tegenstellingen zal het kabinet-Den Uyl opheffen, het zal - en dat is ook de taak waarvoor het gesteld is - de consequenties van die tegenstellingen pogen te voorkomen door middel van een ander politiek klimaat.

Hoe men dat verstaan moet kan wellicht het best geïllustreerd worden met een verwijzing naar het interview, dat op zaterdag 12 mei in het televisieprogramma "Brandpunt" werd afgenomen aan de nieuwe minister van economische zaken, de uit de kringen der confessionele werkgevers afkomstige drs. Lubbers.

Deze verklaarde in antwoord op hem gestelde vragen, dat het in zekere zin wel waar was, dat de zojuist geformeerde regeringsploeg dichter bij de vakbeweging dan bij vele patroons stond, maar dat men zich daarvan toch geen al te "wilde" voorstellingen moest maken. Als werkgever, die ook in werkgeversorganisaties een vooraanstaande functie had vervuld, was er een duidelijk verschil tussen h é m en werkgeversvertegenwoordigers als bijvoor-

beeld Van Boven of Bakkenist. Hij definieerde dat onderscheid zelf als een "generatieverschil". Die twee, zei hij, Van Boven en Bakkenist, waren als minister in een kabinet-Den Uyl niet acceptabel; hij, Lubbers wél. Omgekeerd was een kabinet-Den Uyl, over welks optreden hij zich verheugde, ook acceptabel voor hém. Met andere woorden: Lubbers vertegenwoordigt - daarover is geen twijfel mogelijk - de moderne, de vooruitstrevende vleugel van het ondernemersdom, die in het program van het kabinet-Den Uyl zijn eigen idealen terugvindt en zijn eigen opvattingen omtrent de wenselijkheid, het kapitalisme te moderniseren.

Minister Lubbers heeft zijn "werkgeversstandpunt" in het Brandpunt-interview geen ogenblik verloochend. Integendeel, juist als "werkgever" zag hij veel "goeds", zei hij, in het progressieve programma "Keerpunt '72". Dat dit progressieve programma "Keerpunt '72" geenszins het programma van het kabinet-Den Uyl vormt en dat daaruit in de lange formatieperiode heel wat is verdwenen, kwam in het interview met de minister van economische zaken niet zo duidelijk uit de doeken. Dit laatste bleek echter des te duidelijker uit wat er bekend werd omtrent het verloop van de partijraadsvergadering van de P.v.d.A. op zaterdag 5 mei in Utrecht.

Diverse leden van de P.v.d.A. die het puur-reformistische drankje uit de P.v.d.A.-apotheek altijd voor onversneden rode wijn hadden gehouden, constateerden daar, dat wat hun nu werd aangereikt een mengsel was, waarvan zij een vieze smaak in de mond kregen en waarvoor zij Den Uyl geen applausje wensten te brengen. Het enige wat Den Uyl daarop wist te antwoorden was, dat het de heren Wiegel & Co nóg bitterder zou smaken.

"Wij staan klaar voor de strijd", zei de als strijder voor hervormingen gekortwiekte Den Uyl in Utrecht. Maar onbeantwoord bleef de vraag om wélke strijd het eigenlijk ging. Er waren daar in Utrecht lieden, die - gelijk "Het Parool" op 7 mei schreef - "voor het regeringsavontuur niet enige geestdrift meer konden opbrengen", omdat het ten koste ging van "de zuiverheid van het programma Keerpunt '72". Nu is er niets tegen om het woord "zuiverheid" met betrekking tot het programma Keerpunt '72 te gebruiken, als men er zich maar rekenschap van geeft, dat het een zuiver kapitalistisch hervormingsprogram is. De vraag derhalve, die bij d i t , van politieke concessies scheef gaande, kabinet-Den Uyl opduikt is, wat er van kapitalistische hervormingen nog terecht zal komen.

Dat kon in zoverre nog wel eens meevallen, dat kapitalistische hervormingen in Nederland een steeds dringender noodzakelijkheid zijn. Naarmate die noodzakelijkheid zich sterker aandient, zal steeds meer blijken wat ook tijdens de lange formatie-periode al gebleken is, namelijk dat er voor het kabinet-Den Uyl geen ander politiek alternatief meer is, al zal aan het geloof in zo'n alternatief wel een taai leven zijn beschoren en al zullen sommigen zich door dat geloof wel in slaap laten wiegelen.

Dat geloof wordt natuurlijk gevoed door de "politieke onduidelijkheid" waarover met betrekking tot de Nederlandse politieke verhoudingen al zo geruime tijd wordt gesproken. Het opheffen van die onduidelijkheid was een van de dingen, waar de progressieve drie naar zeiden te streven, maar waarvan -door hun touwtrekken met de confessionelen- weinig van is terecht gekomen. "Het Parool" heeft dat juist geconstateerd. Of het ook juist is, gelijk die krant min of meer doet, de progressieven daarvan een verwijt te maken, betwijfelen wij. Met de door sommigen zo vurig begeerde "duidelijkheid" in de politiek is het minder eenvoudig gesteld dan het wel eens wordt geschilderd.

Zeker, die "duidelijkheid" houdt in, dat aan de kiezers geen levensbeschouwelijk-theologische poespas meer wordt voorgezet, maar dat hun een on-dubbelzinnige keuze wordt geboden tussen een "progressief" dan wel een "conservatief" beleid. Maar dat komt er in wezen op neer, dat het de kiezer duidelijk wordt gemaakt, dat het gaat om het traditionele kapitalisme, dan wel om een kapitalisme, dat gemoderniseerd is.

Voor de arbeidersklasse in de huidige maatschappij is dat geen al te aantrekkelijke keuze, zo het al een keuze kan worden genoemd. "Het Parool" schreef op 11 mei met zoveel woorden, dat de onduidelijkheid er toe bijdroeg, dat velen zich geïrriteerd of vol weerzin "afwenden van de politiek". Dat is juist natuurlijk, maar het is nog veel juister, dat bij het duidelijker worden van de dingen waar het in de politiek w e r k e l i j k om gaat, tevens duidelijk aan het licht komt, dat de p o l i t i e k e varianten in een geheel ander vlak liggen dan die dingen, die de inzet vormen van de s o c i a l e strijd van de arbeiders.

Het moet nog bewezen worden, dat "politieke duidelijkheid" een geneesmiddel vormt voor de politieke apathie, die nog maar enkele jaren terug bij verkiezingen zo scherp aan de dag trad. Het omgekeerde zou evengoed het geval kunnen zijn. Hoe krachtiger het kabinet-Den Uyl voor modernisering van het kapitalisme in het krijt kan treden, des te sterker zal het de arbeidersklasse desillusioneren. Daar zal Wiegel mogelijk zijde bij spinnen, zoals in 1971 in Groot-Brittannië de conservatief Heath voordeel trok uit de omstandigheid, dat Harold Wilson in zijn kwaliteit van kapitalistisch vernieuwer de arbeiders van zich had vervreemd. Maar voor het kapitalisme als zodanig - ook die les hebben de Engelse gebeurtenissen geleerd - is een dergelijke gang van zaken allerminst voordelig. Want een arbeidersklasse die gedesillusioneerd wordt is tegelijk een arbeidersklasse, die haar illusies kwijt raakt en dientengevolge wint aan strijdbaarheid.

Waarop het kapitaal speculeert - en dat is eigenlijk het geheim van de kabinetsformatie, zoals het ook het geheim is van de coalitie van P.v.d.A. en K.V.P. uit de eerste na-oorlogse jaren - is dit, dat een kabinet-Den Uyl met een zogenaamd "linkse" signatuur alleen al door zijn blote bestaan een toenemende strijdlustigheid van de arbeidersklasse zal weten te verijdelen. Maar een dergelijke speculatie, die ruim 35 jaar geleden nog opging bij het kabinet van het Front Populaire onder Léon Blum en die ruim een kwart-eeuw geleden nog opging bij de toenmalige Labourregering van Clement Attlee of de Nederlandse kabinetten onder de oude Drees, mist heden iedere materiële basis.

Zomin als het kabinet-Den Uyl het kapitalisme op kan heffen, zomin is het in staat de strijd van de arbeiders uit de wereld te helpen, die aan de kapitalistische samenleving onverbreekelijk is verbonden. Of Den Uyl, die nu, zo al niet letterlijk, dan toch in figuurlijke zin, het Catshuis is binnengetrokken, dat beseft is ons niet bekend. Wat we wel weten is, dat hij in dergelijk opzicht van de eerste en oorspronkelijke bewoner van het Catshuis een lesje van betekenis kan leren. Die immers dichtte:

"Als de most, te nau bedwongen,
Leyt en worstelt, leyt en sucht,
Sonder adem, sonder lucht,
Siet, dan doet hy vreemde sprongen;
Siet, dan rieckt de gansche vloer
Nae de dampen van de moer:

Alle banden, alle duygen,
Die het vry, het edel nat
Hielden in het enge vat,
Moeten wycken, moeten buygen
Voor de krachten van den wyn,
Hoe geweldig datse sijn."

Wat hier van de krachten van de wijn wordt gezegd, geldt in niet mindere mate voor de sluimerende krachten, die in onze dagen telkens opnieuw de zelfstandige klassenstrijd van de arbeiders teweeg brengen.

Misschien dat het kabinet-Den Uyl gevolg zal geven aan de uitnodiging, voorkomende in het weekblad "De Groene" van 9 mei om spoed te maken met het "stakingsrecht", dat wil zeggen: het (anti)stakingswetje dat wijlen het kabinet-Cals al gereed had liggen, uit de ijskast zal halen, waarin het na de beruchte "nacht van Schmelzer" werd opgeborgen. Indien dat gebeurt is de kans niet uitgesloten, dat Nederland een herhaling beleeft van iets, dat in Engeland al in première ging. Daar ging Heath de anti-stakingswet hanteren, die Labourminister mevrouw Barbara Castle samen met andere Labourkopstukken had voorbereid. In Nederland zou het best eens kunnen, dat Wiegel c.s. op een later tijdstip een dergelijke wetgeving als stevig wapen tegen de autonome klassebewegingen van de arbeiders gebruikt. Wanneer iets dergelijks werkelijk gebeurt, is voor Den Uyl en zijn regering natuurlijk al lang het moment aangebroken, waarop de Nederlandse heersende klasse hun aan het verstand heeft gebracht, dat "de Moor zijn werk gedaan heeft en kan gaan!"

=====

B E L G I S C H E D O K W E R K E R S

I N " W I L D E " S T A K I N G

Een schoolvoorbeeld van het optreden van vakbonden en politieke groepen ten aanzien van de zelfstandige arbeidersstrijd vormt datgene wat er geschied is bij de "wilde" stakingen in de Belgische havensteden Gent en Antwerpen. "Klassiek" is niet slechts de argumentatie, waarmee de vakbeweging zich aanvankelijk van die strijd afzijdig heeft gehouden, even "klassiek" is ook de wijze waarop zij in een later stadium de arbeiders onderling heeft trachten te verdelen, alsmede de wijze, waarop zij met forse middelen geprobeerd heeft hun actie te torpederen.

In Gent zijn de plaatselijke organisaties, die aanvankelijk de havenarbeiders volledig in de kou lieten staan, er na verloop van tijd, uit vrees voor gezichtsverlies, aarzelend toe overgegaan zich als de officiële leiding op te werpen. Zij riskeerden daarmee niet al te veel, aangezien de landelijke hoofdbesturen hun uitgesproken vijandigheid handhaafden, zodat de lokale "leiders" zich derhalve op ieder door hen gewenst moment achter het landelijk beleid konden verschuilen. Voor zover er bij het plaatselijk kader van de Belgische Transportarbeidersbond in Gent nog enige sympathie voor de stakers te constateren viel, werd die sympathie volledig geneutraliseerd

door Antwerpse functionarissen, die als waakhonden naar Gent waren gekomen en daar de touwtjes strak hielden. Zij waren daar toe in staat, juist doordat daar de strijd officieel erkend en overgenomen was.

In Antwerpen volhardde de BTB in de taktiek van de openlijke oorlogvoering tegen het stakingscomité. De bestuurders gingen zelfs zo ver, dat zij aan burgemeester Craeybeckx vroegen of hij de hulp van de beruchte rijks-wacht wilde inroepen. Dat verzoek werd prompt ingewilligd.

Het argument bij dat alles was de maar al te goed bekende redenering, dat de Belgische Transportarbeidersbond en haar in de z.g. "Intersyndikale" samenwerkende zusterorganisaties nog maar zeer kort voor het uitbreken van de strijd een collectief contract met de ondernemers hadden afgesloten en dat het in strijd met de normen van goed "fatsoen" was om een dergelijke overeenkomst te negeren of te trachten open te breken eer zij - pas in het voorjaar van 1974 - zou aflopen. Het op de arbeiders afsturen van militairen, die bij iedere "samenscholing" van meer dan vijf man hardhandig optraden en die als stakingsbrekers bij het laden en lossen van schepen werden ingezet, achtte de vakbeweging met de fatsoensnormen blijkbaar niet in het minst in strijd.

Zoals altijd weer golden voor de arbeiders van meet af aan andere maatstaven dan voor de heren bestuurders. Niet alleen waren hun arbeidsverhoudingen - ook na de uiterst geringe loonsverbetering van het nieuwe contract - dermate slecht, dat zij wel tot verzet genoopt werden, zij achtten zich bovendien door de tot stand gekomen c.a.o. niet in het minst gebonden.

Voor het collectieve contract, aldus de stakers, hebben zich niet meer dan 150 man (mogelijk kaderleden; ongetwijfeld een zorgvuldig door de bestuurders geselecteerd gezelschap) van de in totaal 12.000 dokwerkers uitgesproken. Van het raadplegen van de basis is geen sprake geweest. Dat die bewering in overeenstemming is met de feiten is later door een bestuurder van de BTB volmondig toegegeven toen hij door een televisiereporter uit Nederland werd geïnterviewd. Wij hebben de bewuste uitzending op het scherm gezien.

"De Belgische vakbeweging", zo zei de brave man, "heeft nooit de gewoonte gehad de leden over dergelijke contracten te raadplegen." Hij dacht wellicht met die mededeling een excuus te hebben geleverd. Maar het boetekleed dat hij aantrok vermocht de grondige minachting van de besturen voor de gewone arbeiders maar schamel te bedekken.

Van die minachting gewaagt ook een uitstekende bijdrage over het conflict van de hand van de Belg Piet Piryns in "Vrij Nederland" van 5 mei j.l. Daarin wordt niet alleen de rol van arbeidersvijandige bestuurders als de latere minister Louis Major en Adolf Vervliet geschetst, maar ook de misereabele situatie, waarin de Belgische dokwerkers bij hun gevaarlijke arbeid verkeren.

De staking brak geheel spontaan uit in Gent op vrijdag 6 april. De "Intersyndikale" reageerde kort maar krachtig de daaropvolgende dag: "De lopende c.a.o. moet worden gerespecteerd." In die houding was midden mei, toen deze regels werden geschreven en de strijd nog altijd voortduurde, geen enkele wijziging gekomen.

Anders dan de "Intersyndikale" reageerde een groep jonge leden van de Belgische Communistische Partij, die nog maar sedert kort tot die organisatie waren toegetreden en die kennelijk nog geen flauwe notie hadden van haar werkelijk karakter. Zij koesterden veel sympathie voor de strijdende dokwerkers en maakten zich gereed om hen - op wat voor wijze dan ook - moreel en

materieel te steunen. Een dergelijke houding, zo veronderstelden zij, zou ongetwijfeld kunnen rekenen op de krachtige medewerking van hun partij. Die verwachting bleek een volslagen misrekening te zijn. Dat kwam vooral in Antwerpen, waarheen de havenarbeiders van Gent zich op maandag 9 april begaven om een beroep te doen op de solidariteit van hun collega's daar, helder aan het licht.

De Gentenaren, zo blijkt ons uit informaties van Belgische kameraden, verschenen in Antwerpen met een grote deputatie. Bij het wervingslokaal van de haven ontwikkelden zich felle discussies. Het kostte veel moeite om de Antwerpse dokwerkers eveneens in beweging te krijgen. Het lukte pas goed op dinsdag 10 april tegen het middaguur.

Terwijl een aantal stakers langs de kaden trok om het lossen en laden stil te leggen, marcheerde een kleine stoet havenwerkers naar het hoofdkantoor van de Belgische Transportarbeiders Bond op de Antwerpse Paardenmarkt. De van hun komst verwittigde en door schrik bevangen bestuurders lieten bij hun nadering haastig de rolluiken naar beneden. De dokwerkers reageerden daarop met het verbranden van hun lidmaatschapsboekjes. In de dagen die volgden deden vele andere havenarbeiders hetzelfde. De verbittering jegens de bonzen nam voortdurend toe. Zij zou zich de komende weken af en toe ontladen ingevechten met de politie en in daden van geweld, o.a. het aanrichten van vernielingen aan vakbondsgebouwen.

Woensdag 11 april trokken de stakers opnieuw de kaden op. Waar ze de vorige dag nog niet waren geweest werd nu ook het werk in de haven stilgelegd. Diezelfde dag signaleerde men ook het eerste optreden der politie: er werden namen van stakers opgeschreven, er vonden arrestaties plaats en postende stakers werden verdreven van de kaden.

Wat de C.P. betreft: die stelde voor de actie te beperken tot een zogenaamde "waarschuwingstaking" van 24 uur. De jonge C.P.-ers waarop wij al even gedoeld hebben, waren even verontwaardigd als de arbeiders. Zij verzetten zich heftig tegen een dergelijke suggestie. Vooral de jonge C.P.-ers uit Gent weerden zich krachtig tegen de bezoldigde C.P.-leiders, zó krachtig, dat die genoodzaakt werden zich voorlopig koest te houden. Maar in stilte broedden de bolsjewistische partijchefs een ander trucje uit. Ze slaagden erin aan de stakers een "comité van actie" als stakingsleiding op te dringen, waarvan de meerderheid uit vertrouwde C.P.-ers bestond. Het comité telde twintig personen en volgens de C.P. mochten het er ook niet meer zijn, omdat het anders te log zou worden en niet meer zou kunnen handelen. Het werkelijke motief zal wel geweest zijn, dat in een groter comité de C.P. niet meer over een betrouwbare meerderheid zou kunnen beschikken. In ieder geval was het zo, dat door de uitgestrektheid van de Antwerpse haven en door de veelheid van taken die zich aandienende, een comité van twintig man veel te klein bleek om al het werk dat er te doen viel naar behoren te verrichten. Wankelmoedigen, vakbondsgetrouwen-door-dik-en-dun, stakingsbrekers, enzovoort kregen daarmee weer hun kans.

Terwijl de staking in Gent volledig was - er werkte niemand van de circa duizend dokwerkers - slaagde de actie in Antwerpen maar zeer ten dele. De oorzaak was de houding van de C.P., die uiterst voorzichtig manoeuvreerde en er voor waakte noch de bourgeoisie, noch de vakbeweging, noch de Belgische Werklieden Partij voor de schenen te schoppen. Tegelijkertijd poogde ze natuurlijk wel met allerlei handigheidjes de sympathie van de arbeiders te wekken, met de bedoeling hen volledig te manipuleren.

Pogingen de stakers te manipuleren waren er niet alleen van de kant

van de C.P. De maoïstische organisatie met de bedrieglijke naam van AMADA (alle macht aan de arbeiders) en op z'n minst twee, zowel de AMADA als elkaar beconcurrerende trotskistische groepen lieten zich evenmin onbetuigd. Daarnaast constateerde men dan nog het optreden van de "Arbeidersmacht Antwerpse Haven", een groep die duidelijk overeenkomst vertoont met de groep "Arbeidersmacht" die destijds actief was tijdens de strijd van de mijnwerkers in Belgisch Limburg en met de groep "Arbeidersmacht", die in Nederland een rol speelde tijdens de grote Rotterdamse havenstaking van september/oktober 1970.

De noodlottige betekenis van het optreden van dergelijke groepen voor de zelfstandige arbeidersstrijd is natuurlijk hoofdzakelijk dáárin gelegen, dat zij opzettelijk of onopzettelijk voor het zélf-beslissen en zélf-handelen van de arbeiders een kleiner of groter beletsel vormen.

Voor wat de groep "Arbeidersmacht" betreft, bleek dat bijvoorbeeld hieruit, dat deze - ofschoon zij het principe verkondigt, dat de arbeiders hun eigen boontjes moeten doppen - aan één stuk door de stakers voorhield wat zij haars inziens zouden moeten doen.

Een groep als "AMADA", die het onomwonden uitsprak, dat zij vierkant t e g e n het zelfstandig optreden van de arbeiders is gekant, vormde gedurende de Belgische dokwerkersstaking vanwege haar hardnekkige propaganda en ook door haar getalssterkte een veel hinderlijker element. Maar zij was door haar openlijke stellingname tegen de zelfstandige arbeidersmacht (we noemden niet voor niets haar naam "Alle macht aan de arbeiders" bedrieglijk!) uiteraard betrekkelijk ongevaarlijk.

Haar activiteiten, die goeddeels minder uit een bemoeienis met de aan de gang zijnde strijd bestonden, dan wel uit een lasterlijke bestrijding van haar concurrenten, irriteerden de dokwerkers uitermate. Het was bepaald geen wonder, dat de pamfletten van de AMADA door de stakers ongelezen werden weggegooid of op de keien belandden nadat ze er slechts een enkele blik in hadden geslagen. Het daarin gezongen wijsje was de arbeiders, evenals het wijsje in de stencils van de trotskisten of de C.P. maar al te goed bekend. Zij waren er niet in geïnteresseerd. Een beweging of groep, die, zoals de AMADA deed, bijvoorbeeld schrijft, dat ieder zelfstandig optreden de arbeiders in een doodlopendslop voert en dat ze het lot van hun actie moeten toevertrouwen aan een nieuwe en waarachtige (bedoeld werd natuurlijk een maoïstische) communistische partij, ontmaskert zichzelf. Arbeiders die iets dergelijks onder ogen krijgen op het moment dat zij in een verbitterde strijd gewikkeld zijn, weten wel hoe laat of het is.

In de haven van Gent, waar de eenheid van de havenarbeiders het grootste was, kregen dit soort groepen het minste voet aan de grond. De reeds genoemde correspondent van "Vrij Nederland" vertelt in zijn reportage, hoe de Gentse dokwerkers elkaar waarschuwden tegen de pogingen om aan hún staking van buitenaf een politiek karakter te geven. "Kameraden", zo zeiden ze tot elkaar, "dit is o n z e strijd, de strijd van de dokwerkers; wij zullen niet dulden dat agitatoren ons een rad voor de ogen draaien." De Belgische correspondent van "De Volkskrant" schreef op 4 mei in dat blad: "...de stakers zijn niet ingenomen met de activiteiten van groeperingen als de trotskistische "Revolutionaire Arbeiders Liga" en de maoïstische AMADA.... Vertegenwoordigers van deze groeperingen worden dan ook niet meer toegelaten tot vergaderingen van de stakers, die hen beschouwen als warrige studenten die niets hebben begrepen van de strijd van de dokwerkers." De correspondent van "Vrij Nederland" berichtte hoe het in Gent tot een handge-

meen kwan tussen stakers en leden van de AMADA-groep. Hij vertelde hoe een meisje van die groep door een paar potige dokwerkers tegen de grond werd geslagen. Het wekte bij hem een gevoel van wanhoop. Onze reactie - hoe zeer wij ook met het arme kind te doen hebben - is precies tegenovergesteld. Een dergelijk besef van de schade die dat soort groepen de arbeidersstrijd berokkenen, kunnen wij alleen maar als hoopgevend zien.

Op het moment dat wij deze regels schrijven is de strijd van de Belgische dokwerkers nog steeds niet afgelopen. Het verloop ervan is zeer merkwaardig geweest. Op een gegeven moment namelijk bestond er in Gent, ondanks de kracht en de eenheid van de actie, een mismoedige neiging het werk toch maar te hervatten. Waarschijnlijk was dat een gevolg van de handige manoeuvres der lokale vakbonden, waarover wij al gesproken hebben. Op een gegeven moment stelden die namelijk - samen met de ziekenkassen en de coöperaties - een bedrag van 570.000 B. Frs. ter beschikking van de stakers. Dit gebaar liet niet na indruk te maken, al waren er ook genoeg arbeiders die het trucje wel doorzagen. Hoe het zij: Gent scheen te willen luisteren naar de verlokkingen der bestuurders, die uiteraard alleen maar op een zo spoedig mogelijke opheffing van de staking uit waren. Die opzet is mislukt door 't ingrijpen van de Antwerpenaren. De laatsten waren moeilijk tot solidariteit te bewegen geweest, maar waren, in beweging gekomen, voortdurend strijdlustiger geworden. De bejegening waaraan zij van de kant van vakbeweging en rijkswacht waren blootgesteld van het moment af, dat zij de arbeid neerlegden zal daaraan niet vreemd zijn geweest.

=====

E E N Z O N D E R L I N G C O M M E N T A A R

Tijdens de Belgische dokwerkersstaking hebben op een gegeven moment de strijdende arbeiders een deputatie naar Schiedam gestuurd, die tot taak had een beroep te doen op de Nederlandse solidariteit. De stakers wilden, dat uit Gent of Antwerpen komende, of voor Gent en Antwerpen bestemde schepen in de Nederlandse havens - de Rotterdamse haven in de eerste plaats - besmet zouden worden verklaard. De deputatie heeft nul op het request gekregen en is zonder verzekering van solidariteit naar Antwerpen moeten terugkeren.

Op de dag dat de Belgische deputatie in Schiedam op bezoek zou komen wijdde de redactie van "De Volkskrant" des morgens aan haar oogmerk een uiterst zonderling commentaar. Zij schreef:

"Als vandaag een deputatie van stakende Antwerpse havenarbeiders hun collega's in Schiedam ontmoet, zal zij weinig gehoor vinden voor haar missie: het winnen van solidaire steun onder de Nederlandse vrienden. Die Nederlanders zit het nog steeds dwars, dat in 1970, toen zij staakten voor een uitkering-ineens van 400 gulden, de Antwerpse havenwerkers zelf besmet werk uitvoerden, zelfs in overuren. Het motief van hun kant om thans een boycot van uit Antwerpen uitwijkende schepen te weigeren, is dan ook wel begrijpelijk maar daarom nog niet juist.

Solidariteit onder werknemers is een principiële zaak die men niet kan afwimpelen met de doodoener: de liefde kan niet van één kant komen. Op die manier zal elk blijk van eendracht tussen werknemers tot op de bodem van Maas of Schelde zinken....."

Een pleidooi dus om het verzoek van de Belgische deputatie wél in te willigen? Mispoes. De redactie van "De Volkskrant" is er vóór om de Antwerpse en Gentse dokwerkers met lege handen naar huis te sturen, maar zij vindt, dat de botte weigering op een andere manier moet worden gemotiveerd.

Natuurlijk heeft "De Volkskrant" er volkomen gelijk in, dat het na-wrokken over wat er in september 1970 gebeurde niet erg zinvol is en niet veel vruchtbare perspectieven biedt. Daar komt nog bij, dat men zeer gemakkelijk aan de Rotterdammers hetzelfde zou kunnen verwijten, wat de Rotterdammers op hun beurt de Antwerpenaren kwalijk nemen. Toen in de zomer van 1972 de arbeiders der Britse containerbedrijven in staking waren, voeren - naar wij zelf geconstateerd hebben - de containerschepen in eindeloze rij de Nieuwe Waterweg binnen. Zo geredeneerd hebben de Rotterdammers minstens zoveel boter op hun hoofd als de Antwerpenaren. Maar moet men werkelijk zo redeneren? Wij menen van niet.

Er mag niet vergeten worden, dat in de gang van zaken, zoals die hierboven ten aanzien van 1970 en 1972 beschreven wordt, ook nog een bepaalde en niet zo'n beste rol wordt gespeeld door de vakbonden, de Belgische, zowel als de Nederlandse. In de genoemde gevallen van wat op het eerste gezicht een gebrek aan solidariteit van bepaalde arbeiders lijkt, heeft men in werkelijkheid te maken met duistere machinaties van de bonden, over en weer. Daarbij kan de houding van de bonden niet eens zonder meer onsolidair genoemd worden. Integendeel: de Belgische bonden waren in 1970 solidair met de Nederlandse bonden, die tegen de staking waren gekant en de Nederlandse bonden waren in 1972 solidair met de Britse bonden, die al evenzeer de "wilde" containerstaking scherp veroordeelden. Dat is géén buitenbeetje aangezien bonden nooit solidair met de arbeiders zijn, zelfs niet met hun "eigen" arbeiders als het er op aankomt.

"De Volkskrant" legt voor die kern van de hele zaak geen enkel begrip aan de dag. De redactie zegt in haar commentaar, dat de wrok over het jongste verleden geen zin heeft, maar zij is desondanks tegen het betonen van solidariteit met Gent en Antwerpen, omdat het daar om een "wilde" staking gaat. "De Volkskrant" verklaart het feit, dat de strijd van de Belgische dokwerkers "wild" is uit de omstandigheid, dat in de Belgische vakbeweging een "gebrek aan democratie" zou heersen. Blijkbaar huldigt "De Volkskrant" de mening, dat van een dergelijke "democratie" wel sprake is in de Nederlandse vakbeweging. Waar komen, vragen wij, in Nederland dan alle "wilde" stakingen vandaan? Heeft "De Volkskrant" dan niets gehoord over de uiterst felle verwijten, die de maatschappij-kritische vakbeweging omtrent de afwezigheid van democratie naar de traditionele Nederlandse vakbondsbesturen heeft geslingerd? En vindt "De Volkskrant" tenslotte niet, dat de afwezigheid van democratie, die zij bij de Belgische vakbeweging waarneemt, eerder een argument kan zijn om de "wilde" Belgische staking wél, dan een argument om haar n i e t te steunen?

Wij laten hier volkomen terzijde, dat wij ons met de maatschappij-kritische vakbeweging niet willen identificeren. Waarom het gaat is, dat in elke vakbeweging de democratie, dat wil zeggen de werkelijke zeggenschap van de leden volkomen zoek is en dat "wilde" stakingen niet slechts daaraan

hun ontstaan danken, maar ook aan de functie, die de vakbeweging in de kapitalistische maatschappij vervult. Dat betekent, dat solidariteit tussen vakbonden en solidariteit tussen werknemers onderling twee volkomen verschillende zaken zijn. "De Volkskrant"-redactie gooit die dingen door elkaar. Om die reden hebben wij kritiek op het "Volkskrant"-commentaar. Dat wij het "zonderling" noemen heeft een totaal andere grond. Deze namelijk dat het aan alle kanten rammelt.

"De Volkskrant" namelijk laat enerzijds uitkomen, dat zij het optreden van de Belgische dokwerkers - vanwege de situatie in de Belgische vakbeweging - volkomen begrijpelijk acht, maar verklaart dan in één adem, dat zij er toch maar de voorkeur aan geeft dat de Nederlandse bonden met die "slechte" Belgische zusterorganisaties solidair zijn.

Nu hebben de - al even weinig democratische - Nederlandse bonden een dergelijk advies van "De Volkskrant" bepaald niet nodig. De Nederlandse bonden zijn liever solidair met de duivel en zijn moer, dan met zelfstandig optredende arbeiders. Dat staat als een paal boven water. Maar het is een merkwaardig stukje om die instelling - Gelijk "De Volkskrant" doet - te verdedigen met zinnen als: "...de Nederlandse transportbonden kunnen - zo zij en hun leden dat al zouden willen - geen boycot proclameren als hun Belgische zusterorganisaties zelf niet achter de staking van hun eigen leden staan..."

"Zo zij én hun leden dat al zouden willen". Die is goed! De werkelijkheid is deze, dat de bonden het niet kunnen en niet willen ook wanneer de leden het willen. Dat is juist het overduidelijke symptoom van het gebrek aan democratie, zowel hier, in België, of waar dan ook. Daarom is het verstandiger om van solidariteit tussen werknemers maar niet te praten als men in feite de solidariteit van de vakbonden bedoelt.

=====

N A - K A A R T E N O V E R D E

I N D U S T R I E B O N D E N

Een van de allerbelangwekkendste beschouwingen over het beleid van de Nederlandse Industriebonden in de achter ons liggende maanden, troffen we aan in het weekblad "De Groene" van 25 april j.l. We citeren:

"De vakbonden hebben de laatste jaren bij hun c.a.o.-onderhandelingen niet zo vaak zo weinig speelruimte gehad als dit voorjaar. Te zeer waren ze vastgelegd op het, vorig najaar, door regering, werkgevers en vakcentrales onderschreven Centrale Akkoord, dat de loonstijging bond aan Biesheuvel's nul-lijn: wel aanpassing aan de gestegen kosten, geen reële loonsverhoging. De vakbonden hadden zich daarmee in een gecompliceerde situatie gemanoeuvreed. Zeker bij de lager betaalden bestaat een explosieve ontevredenheid over de ongehoorde prijsstijgingen, over de gevolgen van de in januari j.l. ingevoerde schijvenbelasting ook.

Zouden alle vakbonden zich precies aan de door het Centraal Akkoord voorgeschreven nul-lijn gehouden hebben, dan zou dit, zeker bij de militante aanhang van de Industriebonden, hebben kunnen leiden tot spontane manifestaties van arbeidersprotest. De recentelijk zo zeer verbeterde verhouding tussen Industriebondsleiding en leden zou daardoor in ernstig gevaar gekomen zijn, wat de laatste jaren moeizaam tot stand gekomen was zou in korte tijd verloren hebben kunnen gaan. Wanneer men dit in het oog houdt dankan men niet anders dan grote bewondering hebben voor de tactische meesterzet van de Industriebonden. Door dit jaar te streven naar een loonsverhoging in centen, inplaats van in procenten (en tegelijkertijd te verlangen dat alle loon-trekkenden onder de c.a.o. zouden worden gebracht) kon men twee vliegen in één klap slaan. Principieel sloot men zo aan bij een tot ontwikkeling komende onvrede over het steeds verder uiteenlopen van lonen en salarissen als gevolg van de procentuele verhogingen die altijd waren toegekend. Zo maakte men een begin met het tot stand komen van 'rechtvaardiger inkomensverdeling'. Tegelijkertijd echter kon men er zo in slagen de door ontevredenheid tot actie bereide aanhang op georganiseerde manier te mobiliseren. Had spontane actie tot verwijdering van aanhang en leiding kunnen voeren, de binnen het raam van de c.a.o. nu toch mogelijk geworden mobilisatie vanuit de vakbeweging, versterkte de band tussen bonden en achterban."

Wat hier in feite betoogd wordt is, dat de bonden de stakingsakties van maart en april op touw gezet hebben - en wel op touw moesten zetten - om twee dwingende redenen. Zij dienden in de eerste plaats te voorkomen, dat de arbeiders, gelijk vorig jaar geschiedde, via een spontane, "wilde" actie, het initiatief aan zich zouden trekken en daarmee de vakbeweging buiten spel zouden plaatsen. Zij dienden in de tweede plaats te voorkomen, dat op die manier aan de vakbondsmythe, aan het vertrouwen van de basis in de leiding, opnieuw een stevige knauw zou worden toegebracht, waardoor het bestaan van de vakbeweging zélf bedreigd zou worden. Met deze strekking van de bovenstaande passage kunnen wij ons volkomen verenigen.

Ook wat in het zojuist geciteerde stuk wordt opgemerkt over de verbeterde verhouding tussen de Industriebondsleiding en de leden onderschrijven wij ten volle. Of er voor die verbeterde verhouding een reële grond bestond is natuurlijk een geheel andere zaak. Maar het is een onmiskenbaar feit, dat Groenevelt c.s. er in waren geslaagd een soort van radikaal "image" op te bouwen met behulp waarvan zij bepaalde crisisverschijnselen - zoals bijvoorbeeld een verontrustend ledenverloop - uit de weg hadden weten te ruimen. Weliswaar had Groenevelt, na een spiegelgevecht met Harry v.d. Heide, die daarbij uit het zadel werd geworpen, zich weer met pak en zak onder het juk van het NVV begeven, maar hij had de indruk achtergelaten, dat hij als fiere triomfator van het toernooiveld huiswaarts was gekeerd. Die indruk was zo sterk, dat zelfs het Centraal Akkoord geen domper op de overwinningroes vermocht te zetten. Ten opzichte van de werkgevers liet dat akkoord, naar "De Groene" terecht opmerkt, wel bitter weinig speelruimte, maar daartegenover stond, dat de benevelde vakbondsleden hem wat minder kritisch op de vingers keken, zodat hij ten opzichte van hen wat manoeuvreerruimte had gekregen. Het spreekt vanzelf, dat de bond er op bedacht was, die gunstige

positie niet verloren te laten gaan.

Dat laatste zou ongetwijfeld gebeurd zijn, indien de Industriebond(en) de onvrede aan de basis had(den) onderschat. Dat deden de bonden echter niet. Daardoor slaagden zij er niet slechts in hun greep op de arbeiders te behouden, maar zij waren ook in staat de onvrede te kanaliseren, oftewel, zoals "De Groene" dat noemt "de tot actie bereid zijnde aanhang op g e - o r g a n i s e e r d e (spatiëring van ons) manier te mobiliseren".

VERKEERDE CONCLUSIES

Naar onze mening trekt "De Groene", na een trefzekere schildering van de stand van zaken, verkeerde conclusies. We zijn het niet eens met de bewering van dit weekblad, dat als gevolg van het optreden van de bonden, er

"voor het eerst na de oorlog sprake was van een sociale strijd, waarin een zelfbewuste, initiatiefrijke basis bereid was, zich te houden aan de aanwijzingen die men centraal gaf."

Wat de basis kenmerkte in het voorjaar van 1973, dat was allerm minst een rijkdom aan initiatieven, maar dat was integendeel de bereidheid om, anders dan in 1972, het initiatief geheel en al over te laten aan een, door de basis volkomen ten onrechte als radikaal beschouwde, leiding. Een dergelijke instelling kan men bepaald niet "zelfbewust" noemen, zoals "De Groene" doet. De vraag of zij zélf hun strijd dienden te organiseren of dat zij deze door de vakbeweging "georganiseerd zouden laten kanaliseren", kwam bij de arbeiders niet op, omdat zij zich van tevoren door het schijnbaar radikale optreden van Groenevelt c.s. in slaap hadden laten wiegen.

Natuurlijk was er op een gegeven moment uit die slaap een wreed ontwaken. Voor de hoogovenarbeiders was dat moment aangebroken, toen Arie Groenevelt hen - na de uitspraak van de president van de Haarlemse rechtbank - kwam vertellen, dat hij zich bij die uitspraak neer zou leggen. De tonelen die zich toen in het Beverwijkse bedrijf afspeelden kunnen moeilijk omschreven worden met "een bereidheid zich te houden aan de aanwijzingen van bovenaf". Ze kunnen beter aldus worden gekarakteriseerd, dat de arbeiders zich knarsetandend moesten neerleggen bij de geschapen situatie, omdat het te laat was om nog iets anders te ondernemen. Ze hadden op het vakbondsschip zee gekozen en eenmaal in de branding konden ze niet meer op het schip van de zelfstandige strijd overstappen. Het gevolg was, dat ze de daarna komende "prikacties" min of meer gelaten over zich heen moesten laten gaan.

Een ander woord dan "gelaten" is er, wil men de toestand juist beschrijven, niet. Dat er, naar "De Groene" beweert, sprake zou zijn geweest van een "gedisciplineerde strijdbereidheid", klopt allerm inst. Werd de "wilde" metaalarbeidersstaking van 1972 in alle bedrijven en in alle geledingen van de arbeidersklasse nauwlettend gevolgd en besproken, de "prikacties" van de Industriebonden wekten nauwelijks interesse. Ze lééfdén niet. Het ging daarbij niet om een "gedisciplineerde strijdbereidheid", doch integendeel om een gedisciplineerde onderwerping. Die echter was niet geheel volledig. Toen de bonden, na de forse ingreep van Sake van der Ploeg, het zogenaamde "paasbestand" afkondigden - dat allerm inst een "bestand" was, doch een teken van de sociale vrede - toen werd er in bepaalde bedrijven, bij de A.D.M. in Amsterdam-Noord onder meer, op de valreep toch nog verzet aangetekend tegen het beleid van de vakbeweging. Toen laaide, maar op zeer beperkte schaal, zelfstandige strijd op. Pas op dat moment was er van een initiatief van de basis sprake. Maar het vakbewegingschip was toen al

dicht genoeg bij de behouden haven waarheen van het begin af aan werd ge-
koerst, om er veilig en zonder al te ernstige averij binnen te kunnen lopen.

VERSTORING?

Volgens "De Groene" betekende de afkondiging van het "paasbestand" een "ernstige verstoring van de ontwikkeling". Wij zien het totaal anders. Als men - zoals wij doen - stelt, dat de bonden zich in een dwangpositie bevonden, waarin het er voor hen om ging, de onvrede aan de basis te kanaliseren en onder controle te krijgen, zonder het zorgvuldig gekweekte vertrouwen in hun schijn-radikalisme te verspelen, dan is men genoodzaakt te concluderen, dat de "kanalisatie" natuurlijk niet "zo maar" geschiedde. Ze was op een bepaald doel gericht. Nadat er stoom zou zijn afgeblazen - onder de strenge controle van de vakbeweging, wel te verstaan - moesten de arbeiders in het gareel gebracht worden. Voor de acties der Industriebonden begonnen waren zij daaruit nog niet losgebroken. Zij dreigden er alleen maar uit los te breken. De vakbewegingsactie was er op gericht, die dreiging af te wenden. Ook gedurende die actie bleef men binnen het gareel. Men wakte alleen maar de indruk van het tegendeel. Op een gegeven moment moest er natuurlijk een einde komen aan de schijn. Juist om dat einde, dat wil zeggen om het bedwingen van de onvrede, was het allemaal begonnen.

"De Groene" heeft volkomen gelijk met te beweren, dat de Industriebonden aan de arbeiders het gevoel gegeven hebben, dat zij door hen in hun hemd zijn gezet. Dat in het hemd zetten was onvermijdelijk. Alleen: dat konden de bonden zich niet veroorloven op het moment, dat de onvrede aan de basis nog bijzonder groot was en de arbeiders kennelijk op het punt stonden, tot spontane actie over te gaan. Zij konden het zich wel veroorloven nadat er eenmaal een flinke hoeveelheid stoom zou zijn afgeblazen.

Waarmee "De Groene" ook gelijk heeft, is de opmerking, dat de bonden, door eenzijdig het besluit te nemen de acties op te schorten, "zich niet als klasse-verradende schurken hebben ontmaskerd". De vakbeweging is een organisatie, die belast is met de verkoop van de arbeidskracht. Zij is een instelling van de kapitalistische samenleving, geen instelling, die de taak zou hebben de klassebelangen der arbeiders te behartigen en als zodanig tegen het kapitaal te strijden. Aan een functie, die zij in het geheel niet vervullen kunnen de vakbondsbestuurders ook geen "verraad" plegen. Wie hen van "verraad" beschuldigd, geeft er daarmee blijk van hun wezenlijke functie en hun wezenlijke positie niet te hebben verstaan.

De vakbonden, zo verklaart "De Groene" in het opschrift boven zijn beschouwingen, "hebben het samenspel verstoord". Van wélk "samenspel" wordt hier door "De Groene" gesproken? De tekst van het betreffende commentaar laat er geen twijfel over bestaan: "De Groene" heeft het over "het samenspel" met de arbeiders. Een dergelijk "samenspel" echter heeft nooit bestaan en kon derhalve ook nooit "verbroken" worden. Voor zover de vakbeweging op een "samenspel" uit was, ging het om een samenspel met het kapitaal. Dat spel had de bedoeling de arbeiders in bedwang te houden. Dat samenspel echter is nu juist nooit verbroken. Integendeel: het zogenaamde "paasbestand" zette het de kroon op. Heel het vakbewegingsoptreden in het voorjaar van 1973 was een theaterstuk. Het "paasbestand" vormde van dat theaterstuk het laatste bedrijf.

=====

MEDEDELING: In de maand juli ontvangt u een brochure inplaats van dit blad.